

**สถานะทางการเงินและการเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ของสมาชิก
สหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงแม่โจ้ จำกัด**
**Financial Situation and Group Enrollment of Members of
Maetho Royal Project Agricultural Cooperative Limited**

พิมพชนก สังข์แก้ว¹ เบนจาวรรณ จันท์แก้ว² และ นารินจง วงศ์อุต³
Phimchanok Sangkaew¹ Benchawan JanKaew² and Narinjong Wongaud³

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพื้นฐานครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์ บริบททางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน และอุปสรรคในการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายของครัวเรือนโดยใช้แบบสำรวจในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากสมาชิกสหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงแม่โจ้ จำกัด อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 167 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่าสมาชิกสหกรณ์โดยเฉลี่ยอายุ 40 ปี ส่วนใหญ่เป็นชาย จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน รายได้ต่อเดือน 25,001 บาท ขึ้นไป รายจ่ายต่อเดือน ต่ำกว่า 10,000 บาท รายจ่ายในภาคเกษตรมาจากการเพาะปลูก 56,085 บาทต่อปี การปศุสัตว์ 1,742 บาทต่อปี ระยะเวลาทำการเกษตรเฉลี่ย 15 ปี เข้าอบรมทางการเกษตรเฉลี่ย 6 ครั้ง เป็นสมาชิกกลุ่มทางเศรษฐกิจ แต่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ถือครองพื้นที่เฉลี่ย 3 แปลง ขนาดรวม 8 ไร่ โดยลักษณะการใช้ที่ดินทางการเกษตร ในปีการเพาะปลูก 2557/58 พบว่า ส่วนใหญ่ใช้ที่ดินเพื่อเพาะปลูกผัก จำนวน 107 ครัวเรือน พื้นที่เฉลี่ยครัวเรือนละ 3.07 ไร่ รองลงมาคือ ปลูกพืชไร่ จำนวน 24 ครัวเรือน พื้นที่เฉลี่ย 6.02 ไร่ ปลูกไม้ผล จำนวน 16 ครัวเรือน พื้นที่เฉลี่ย 4.69 ไร่ และไม้ดอก จำนวน 3 ครัวเรือน พื้นที่เฉลี่ย 0.487 ไร่ สมาชิกส่วนใหญ่จำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรให้แก่สหกรณ์ แต่อย่างไรก็ตามกลับพบว่าสมาชิกยังคงมีภาระหนี้สินที่ส่วนใหญ่เกิดจากการกู้ยืมเพื่อนำมาลงทุนทางการเกษตร ได้แก่ ก่อสร้างโรงเรือนปลูกผัก ซื้อกล้าพันธุ์และปัจจัยการผลิตอื่นๆ ทำให้รายได้จากการขายผลผลิตไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย สมาชิกส่วนใหญ่กู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้านมากที่สุด แต่มีจำนวนหนี้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมากที่สุด เฉลี่ย 184,625 บาท ส่วนใหญ่มีหนี้สินลดลง ระยะเวลาก่อนหน้านี้ 5 ปี มีเงินออมระยะเวลาออมไม่แน่นอน และฝากเงินกับสหกรณ์ และประสบปัญหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรไม่เพียงพอส่งผลต่อคุณภาพผลผลิต

¹อาจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ; Pimnok999@hotmail.com

²เจ้าหน้าที่วิจัย ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและพยากรณ์ทางการเกษตร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ; Benchab.b@gmail.com

³ผู้ช่วยนักวิจัย ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและพยากรณ์ทางการเกษตร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ; Narinjoon@gmail.com

คำสำคัญ: สหกรณ์การเกษตร โครงการหลวง สถานะทางการเงิน และการเข้าร่วมกลุ่ม

Abstract

This research studies the background of cooperative members' households, their financial and social contexts, and the obstacles preventing the household from increasing their incomes and reducing their expenses. The study populations were 167 members of Maetho Royal Project Agricultural Cooperative Limited, located at Hod District in Chiangmai. The questionnaire was used as a data-collecting tool while descriptive statistics: frequency, percentage, and mean, were used to analyze data.

The results show that the majority of members are 40 years old, on average, and mostly male. Most of them graduated from high school. There are about 5 members in their households. They have their average incomes over 25,000 baht per month and have average household expenditures less than 10,000 baht per month. They spend their money on agricultural cultivation 56,085 baht per year and on livestock 1,747 baht per year. They also have been engaging in agriculture for about 15 years and attended 6 agricultural trainings. Moreover, they are members of a credit group, but not of any social groups. They own 3 plots of land, taking up totally 8 rais. For the land usage, in year 2014-2015, 107 households use the land for vegetable cultivation with the average of 3.07 rais per household, 24 households for crop farming with the average of 6.02 rais per household, 16 households for planting fruits with the average of 4.69 rais per household, and 3 household for planting flower with the average of 0.487 rai per household. Most of members sell their products to the cooperative. However, they still have debts arising from loans they spend on their agricultural investment, for example, building house for vegetable farming, buying seedlings and other related production factors. Those investments made their incomes inadequate to their expenses. Most of them are indebted to the village funds, but the great amount of loans are from the Bank of Agriculture and Agricultural Cooperatives 184,625 baht on average. Nevertheless, the debts are reduced more than previous years. They take 5 year to accumulate their debts, however, they have savings at the cooperative. Most of them face on the problem of insufficient water resources for agriculture that affect the crop quality and productivity.

Keywords: agricultural cooperative, royal project, financial situation, and group enrollment

บทนำ (Introduction)

“...เรื่องที่จะช่วยชาวเขาและโครงการชาวเขานั้นมีประโยชน์โดยตรงกับชาวเขา เพื่อที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวเขามีความเป็นอยู่ดีขึ้น สามารถที่จะเพาะปลูกสิ่งที่จะเป็นประโยชน์และเป็นรายได้กับเขาเอง ที่มีโครงการนี้ จุดประสงค์อย่างหนึ่งก็คือมนุษยธรรม อยากที่จะให้ผู้ที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารสามารถที่จะมีความรู้และพรั่งตัวมีความเจริญได้ อีกอย่างหนึ่ง ก็เป็นเรื่องช่วยในทางที่ทุกคนเห็นว่าควรจะช่วย เพราะเป็นปัญหาใหญ่ ก็คือปัญหาเรื่องยาเสพติด ถ้าสามารถที่จะช่วยชาวเขาให้ปลูกพืชผลที่เป็นประโยชน์มาก เขาจะเลิกปลูกยาเสพติด ปลูกฝิ่น ทำให้นโยบายการระงับการปราบการสุบิ่นและการค้าฝิ่นได้ผลดี อันนี้ก็เป็นผลอย่างหนึ่ง ผลอีกอย่างหนึ่งซึ่งสำคัญมากก็คือ ชาวเขาตามที่เรา เป็นผู้ที่ทำการเพาะปลูกที่อาจจะทำให้บ้านเมืองเราไปสู่หายนะได้ โดยที่ถางป่าและปลูกโดยวิธีที่ไม่ถูกต้อง ถ้าพวกเราทุกคนไปช่วยเขาก็เท่ากับช่วยบ้านเมืองให้มีความสุข ความเป็นอยู่ที่ดี และปลอดภัยได้อีกทั้งประเทศ เพราะว่าถ้าเราสามารถทำโครงการนี้ให้สำเร็จ ให้ชาวเขาอยู่เป็นหลักเป็นแหล่ง สามารถที่จะมีการอยู่ที่ดีพอควร และสนับสนุนนโยบายที่จะรักษาป่าไม้ รักษาดินให้เป็นประโยชน์ต่อไป ประโยชน์อันนี้ก็ยังยิ่งยอนมาก...” พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2517 และในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2534 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดตั้งมูลนิธิโครงการหลวง เพื่อให้เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ที่ถาวรมั่นคงสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีระบบงานที่แน่นอนรองรับ มีการบริหารงานภายในคล่องตัวมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานและเกิดผลดียิ่งขึ้น และพระองค์ได้พระราชทานพระราชดำริให้โครงการหลวงนำระบบสหกรณ์เข้ามาดำเนินการ โดยปูพื้นฐานความรู้ในหลักการและวิธีการสหกรณ์และการรวมกลุ่มโดยวิธีการสหกรณ์ ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาการประกอบอาชีพ โดยการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นการเบื้องต้น อันจะทำให้เกิดความเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน

สหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงแม่โจ้ จำกัด จัดทะเบียนเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2550 ตั้งอยู่ภายในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่โจ้ ซึ่งได้ก่อตั้งขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2539 ตามแนวนโยบายส่งเสริมอาชีพการเกษตรแผนใหม่เพื่อทดแทนการปลูกฝิ่น และการลดใช้สารเคมีในกะหล่ำปลี ลักษณะที่ตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่โจ้ ครอบคลุม 4 หมู่บ้าน ในอำเภอฮอดและอำเภอแม่แจ่ม ปัจจุบันได้มีการสนับสนุนให้มีการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ สหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงแม่โจ้ จำกัด มีสมาชิกจำนวน 185 คน โดยสมาชิกได้รับการส่งเสริมให้ปลูกผักเมืองหนาว ผลไม้เมืองหนาวและไม้ดอกไม้ประดับ และได้รับคัดเลือกให้เป็นสหกรณ์ที่มีผลงานดีเด่นตามหลักเกณฑ์ ปี พ.ศ. 2557 แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดการพัฒนาและส่งเสริมการดำเนินงานของสหกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนสมาชิกสหกรณ์ เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนปัญหาอุปสรรคของการเพิ่มรายได้และโอกาสของครัวเรือนสมาชิกสหกรณ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางให้การสนับสนุนการดำเนินงานสหกรณ์ในพื้นที่โครงการหลวงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives)

1. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนสมาชิกสหกรณ์
2. เพื่อศึกษาบริบทด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนสมาชิกสหกรณ์
3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคของการเพิ่มรายได้และโอกาสของครัวเรือนสมาชิกสหกรณ์

ทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

ในการจัดทำการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม และภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงแม่โจ้ จำกัด คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ดังนี้ เอกสารและงานวิจัยของมูลนิธิโครงการหลวง, การส่งเสริมสหกรณ์ในโครงการหลวง, แนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาประเทศ และแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

วิธีการวิจัย (Research Methodology)

การวิจัยเรื่องนี้ มีผู้ให้ข้อมูลคือ สมาชิกสหกรณ์ฯ จำนวน 167 ราย โดยได้จากฐานข้อมูลทะเบียนสมาชิกของสหกรณ์ฯ ที่ยังคงดำเนินการผลิต ใช้แบบสำรวจในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยคำถามทั้งปลายปิด (Close-ended Question) และคำถามปลายเปิด (Open-ended Question) แบ่งออกเป็น ส่วนที่ 1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนในปี 2558 ส่วนที่ 2 ลักษณะการถือครองที่ดิน ส่วนที่ 3 ภาระหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร ส่วนที่ 4 ความสามารถในการออมของครัวเรือน และส่วนที่ 5 ปัญหาอุปสรรค ขัดขวางแนวทางการเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย และขยายโอกาส ของครัวเรือนเกษตรกร เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ ตลอดจนสังเกตการณ์บริบทของสภาพแวดล้อมด้านครัวเรือนต่างๆ จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการศึกษา (Research Findings)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือน ปี 2558

จากการสำรวจข้อมูลของสมาชิกสหกรณ์ฯ พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 57.7 มีอายุเฉลี่ย 40 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมาคือไม่ได้รับการศึกษา โดยมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน โดยมีสูงที่สุดถึง 12 คน ซึ่งจากการลงพื้นที่พบว่าสมาชิกสหกรณ์ฯ ประกอบด้วยชนเผ่าม้งและปกากะญอ ซึ่งจะมีลักษณะทางชนเผ่าที่แตกต่างกันในเรื่องของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนและการให้ความสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาของลูกหลาน ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 25,001 บาทขึ้นไป ร้อยละ 44.6 รองลงมาคือ รายได้น้อยกว่า 10,000 บาท ระดับรายจ่ายครัวเรือนต่อเดือน พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายจ่ายต่อเดือน น้อยกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 37.6 รองลงมาคือ มีรายจ่าย 25,001 บาทขึ้นไป ร้อยละ 22.4 โดยในภาพรวมพบว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีรายจ่ายในภาคการเกษตรจากการเพาะปลูก เฉลี่ย 56,085 บาท ซึ่งสมาชิกสหกรณ์ฯ มีลักษณะการเพาะปลูกพืช 2 ลักษณะคือ 1. กลุ่มที่เพาะปลูกพืชตามที่ได้รับ

การส่งเสริมการผลิตจากสหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงแม่โจ้ จำกัด และ 2. กลุ่มที่เพาะปลูกพืชชนิดอื่นๆ เพื่อขายให้แก่พ่อค้าคนกลาง ซึ่งกลุ่มที่ 2 นี้จะมีต้นทุนในการผลิตสูง ทั้งในส่วนของค่าจ้างแรงงาน ค่าปัจจัยการผลิตต่าง ๆ และมีความเสี่ยงในการถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง สำหรับประเภทรายจ่ายนอกภาคเกษตร พบว่า ส่วนใหญ่เป็นค่าอาหารและเครื่องดื่ม เฉลี่ย 44,884 บาท

ครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์ฯ ส่วนใหญ่ทำการเกษตรมาเป็นเวลานาน เฉลี่ย 15 ปี ส่วนใหญ่ได้รับการอบรมความรู้ทางการเกษตร เฉลี่ย 6 ครั้ง โดยสูงสุดจำนวน 30 ครั้ง ซึ่งหัวข้อการอบรมความรู้ทางการเกษตรส่วนใหญ่ เกี่ยวกับการผลิตพืช ปศุสัตว์และการประมง ร้อยละ 88.2 รองลงมา คือ การตลาดผลผลิตทางการเกษตร ร้อยละ 31.9 สมาชิกสหกรณ์ฯ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 96.2 มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ได้แก่ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น และมีเพียง ร้อยละ 3.8 ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางเศรษฐกิจ ในส่วนของการรวมกลุ่มทางสังคม พบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 68.5 ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม เนื่องจากสมาชิกสหกรณ์ฯ เป็นกลุ่มชนเผ่าม้งและปกาเกอญอ ซึ่งจะมีการรวมกลุ่มในลักษณะของเครือญาติมากกว่า และในส่วนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ร้อยละ 31.5 ได้แก่ กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ลักษณะการถือครองและการใช้ที่ดิน

สมาชิกสหกรณ์ฯ มีจำนวนพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 3 แปลง มีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 8 ไร่ โดยจำแนกตามประเภทการใช้ที่ดิน พบว่า อันดับ 1 พื้นที่สวนไม้ยืนต้นเฉลี่ย 7.33 ไร่ อันดับ 2 พื้นที่ปลูกพืชไร่เฉลี่ย 6.02 ไร่ อันดับ 3 พื้นที่นาข้าวเฉลี่ย 4.81 ไร่ อันดับ 4 พื้นที่สวนผลไม้เฉลี่ย 4.69 ไร่ อันดับ 5 พื้นที่ปลูกผักเฉลี่ย 3.07 ไร่ และอันดับ 6 พื้นที่ปลูกไม้ดอกเฉลี่ย 0.487 ไร่ หรือ 1 งาน 94 ตารางวา ซึ่งในการใช้ที่ดินดังกล่าวพบว่า สวนไม้ยืนต้นได้แก่พื้นที่ที่อยู่ห่างไกล สมาชิกสหกรณ์ฯ จึงได้มีการนำไม้ยืนต้นต่างๆ ไปปลูกไว้ เช่น ต้นสัก ในส่วนพื้นที่นาข้าวนั้นพบว่า ส่วนใหญ่เป็นการปลูกข้าวไร่ที่ทำในพื้นที่เชิงเขา ไม่มีระบบชลประทาน จะเพาะปลูกในช่วงฤดูฝน ส่วนพื้นที่สวนผลไม้พืชผักและไม้ดอก พบว่า มักปลูกในพื้นที่เดียวกันโดยจัดสรรพื้นที่เพื่อปลูกไม้ผล เช่น อะโวคาโด และเสาวรส ส่วนพืชผักและไม้ดอกจะเพาะปลูกในโรงเรือน สลับกันตามแผนการผลิตของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่โจ้ จากข้อมูลการจำแนกตามแหล่งจำหน่ายผลผลิตพบว่า สมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่จำหน่ายผลผลิตให้กับสหกรณ์ ร้อยละ 68.8 รองลงมา คือ จำหน่ายให้พ่อค้าคนกลาง ร้อยละ 27.6 ซึ่งเป็นไปตามลักษณะการเพาะปลูกพืชของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงที่มี 2 ลักษณะคือ 1.กลุ่มที่เพาะปลูกพืชตามที่ได้รับการส่งเสริมการผลิตจากสหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงแม่โจ้ และ 2.กลุ่มที่เพาะปลูกพืชชนิดอื่นๆ เพื่อขายให้แก่พ่อค้าคนกลาง

ส่วนที่ 3 ภาระหนี้สินครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์

จากการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ฯ พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีภาระหนี้สิน ร้อยละ 86.9 มีเพียงร้อยละ 13.1 ที่ไม่มีภาระหนี้สิน โดยแหล่งเงินทุนในระบบนั้น พบว่า ส่วนใหญ่กู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 50.0 ซึ่งเป็นแหล่งเงินทุนที่สมาชิกเข้าถึงได้ง่าย แต่ก็มีข้อจำกัดในด้านวงเงินกู้ที่จะมีจำนวนไม่สูงมาก รองลงมาคือ สหกรณ์การเกษตรฯ ร้อยละ

24.6 แหล่งอื่นๆ ร้อยละ 20.8 ธนาคารพาณิชย์หรือธนาคารออมสิน ร้อยละ 13.8 และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 12.3 ซึ่งการกู้ยืมจากสหกรณ์การเกษตรฯ จะเป็นลักษณะของการกู้ยืมเพื่อนำมาลงทุนก่อสร้างโรงเรียนเพื่อปลูกผักและไม้ดอก โดยแหล่งเงินกู้ในระบบนี้ พบว่า สมาชิกมีภาระหนี้สินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) มากที่สุด เฉลี่ย 184,625 บาท และสำหรับแหล่งกู้ยืมนอกระบบ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการกู้ยืมจากสินเชื่ออื่นๆ เช่น บริษัทสินเชื่อ ร้อยละ 17.7 รองลงมาคือ ญาติและเพื่อนบ้าน ร้อยละ 9.3 และนายทุนกู้ยืม ร้อยละ 1.5 โดยมีจำนวนการกู้ยืมเงินจากนายทุนกู้ยืมมากที่สุด เฉลี่ย 78,500 บาท ซึ่งสาเหตุการมีภาระหนี้สิน เนื่องจากสมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่มีภาระเลี้ยงดูและเสียค่าใช้จ่ายในการศึกษาบุตร จึงส่งผลให้มีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นและรายได้ไม่เพียงพอ รองลงมาคือ มีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินเกิดขึ้นในครอบครัว การลงทุนในการประกอบอาชีพ เช่น สร้างโรงเรียน ขยายผลผลิตไม่ได้ และราคาตกต่ำ โดยในส่วนของผู้มีภาระหนี้สิน พบว่า ร้อยละ 75.2 มีการเปลี่ยนแปลงของภาระหนี้สินลดลง เช่น ในส่วนของหนี้สินสมาชิกที่มีการจำหน่ายผลผลิตให้แก่ สหกรณ์ฯ นั้น จะมีการหักรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตในแต่ละรอบเพื่อนำไปชำระหนี้สินที่กู้ยืมไปลงทุนสร้างโรงเรียนและการลงทุนด้านปัจจัยการผลิต และส่วนหนึ่งเป็นทุนเรือนหุ้นเพื่อเป็นเงินออมสำหรับสมาชิกสหกรณ์ฯ

ส่วนที่ 4 ความสามารถในการออมของครัวเรือน

สมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่มีเงินออม ร้อยละ 59.7 และไม่มีเงินออม ร้อยละ 40.3 โดยมีจำนวนเงินออมเฉลี่ย 84,173 บาท และสมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการออมไม่แน่นอน ร้อยละ 64.6 ทั้งนี้สมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่ฝากเงินกับสหกรณ์ ร้อยละ 59.0 ด้วยลักษณะหักเป็นทุนเรือนหุ้นจากการขายผลผลิตให้แก่สหกรณ์ในแต่ละรอบ รองลงมาคือ ฝากเงินกับธนาคาร ร้อยละ 24.4 เงินฝากกลุ่มออมทรัพย์ ร้อยละ 19.3 ออมเอง ร้อยละ 13.5 และซื้อที่ดิน ร้อยละ 1.2

ส่วนที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคที่ขัดขวางแนวทางการเพิ่มรายได้และการลดรายจ่าย การขยายโอกาสของครัวเรือน

5.1 ปัญหาและอุปสรรคที่ขัดขวางการเพิ่มรายได้

ด้านปัญหาและอุปสรรคที่ขัดขวางการเพิ่มรายได้ ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับน้อย โดยอันดับ 1 คือ ปัญหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร รองลงมาคือ ไม่มีที่ดิน และที่ดินไม่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ โดยพบว่าที่ดินทางการเกษตรส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ และเป็นพื้นที่เฝ้าระวังไม่ให้มีการบุกรุกพื้นที่เพื่อทำการเกษตรเพิ่ม นอกจากนี้ยังประสบปัญหาราคาสินค้าผลผลิตตกต่ำ เนื่องจากสมาชิกสหกรณ์ฯ บางส่วนเพาะปลูกพืชชนิดอื่นๆ เช่น มะเขือเทศ กระเทียม และขายผลผลิตให้แก่พ่อค้าคนกลาง จึงมักประสบปัญหาและไม่มีอำนาจในการต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลาง (ดังตารางที่ 1)

5.2 การขยายโอกาสของครัวเรือน

ด้านการขยายโอกาสของครัวเรือน ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับน้อย อันดับ 1 คือ โอกาสทางการศึกษา สาธารณสุขและสังคม มีการขยายโอกาสของครัวเรือน ในรายละเอียดพบว่า มีสถานศึกษา สถานบริการสาธารณสุขในพื้นที่ใกล้เคียงของสมาชิกสหกรณ์ฯ แต่หากต้องการ

ศึกษาในระดับที่สูงก็จำเป็นต้องเดินทางมาศึกษาในพื้นที่เขตเมืองเชียงใหม่ จึงพบว่าสมาชิกบางครอบครัวที่ไม่มีกำลังทรัพย์เพียงพอในการส่งลูกหลานมาเรียนไกล ๆ ได้ ทำให้ลูกหลานสมาชิกสหกรณ์บางส่วนไม่สามารถเรียนในระดับมหาวิทยาลัยได้ รองลงมา คือ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของชุมชน อยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้มีเหตุผลมาจากสมาชิกสหกรณ์ฯ มีความแตกต่างทางชนเผ่าและที่ตั้งของพื้นที่อยู่อาศัย จึงยากในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ และการส่งเสริมอาชีพจากภาครัฐทางการผลิตและเงินทุน ในระดับน้อย (ดังตารางที่ 2)

ส่วนที่ 6 ประโยชน์หรือข้อดีที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์

ด้านประโยชน์หรือข้อดีที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์ พบว่าส่วนใหญ่ทำให้มีอาชีพมีรายได้และคุณภาพชีวิตดีขึ้น รองลงมาคือ สินค้าเกษตรมีตลาดที่แน่นอนและได้รับราคาที่สมเหตุผล ผล เข้าถึงแหล่งเงินทุนและสินเชื่อปัจจัยการผลิต และได้รับข้อมูลข่าวสารและความรู้ในการทำการเกษตร (ดังตารางที่ 3)

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย (Discussion/Conclusion)

จากการสำรวจข้อมูลด้านครัวเรือนของสมาชิกโครงการหลวงแม่โจ้ จำกัด พบว่า สมาชิกสหกรณ์มีทั้งชนเผ่าม้ง และปะกาเกอญอ มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน ลักษณะที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่ทำจากไม้ ปลุกสร้างติดๆ กัน ในแง่ที่เป็นเครือข่าย ด้านอาชีพสมาชิกสหกรณ์ฯ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ ปลูกพืชผัก พืชไร่ ไม้ผล ไม้ดอกและข้าว โดยการเพาะปลูกพืชผักและไม้ดอกนั้นจะทำการเพาะปลูกพืชชนิดที่ได้รับการส่งเสริมจากสหกรณ์ สำหรับการถือครองที่ดินส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ โดยถือครองเฉลี่ยครัวเรือนละ 3 แปลง เนื้อที่รวมเฉลี่ย 8 ไร่ รายได้ต่อเดือน 25,001 บาทขึ้นไป รายจ่ายต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท โดยส่วนใหญ่เป็นรายจ่ายจากการชำระหนี้สินจากการกู้ยืมเงินสหกรณ์ฯ เพื่อนำมาลงทุนสร้างโรงเรือนเพาะปลูกพืช แต่อย่างไรก็ตามกลับพบว่าสมาชิกยังคงมีภาระหนี้สินที่ส่วนใหญ่เกิดจากการกู้ยืมเพื่อนำมาลงทุนทางการเกษตร ได้แก่ ก่อสร้างโรงเรือนปลูกผัก ซื้อม้าพันธุ์และปัจจัยการผลิตอื่นๆ ทำให้รายได้จากการขายผลผลิตไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย สมาชิกส่วนใหญ่กู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้านมากที่สุด แต่มีจำนวนหนี้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมากที่สุด เฉลี่ย 184,625 บาท ส่วนใหญ่มีหนี้สินลดลง ระยะเวลาก่อนหนี้ 5 ปี มีเงินออม ระยะเวลาออมไม่แน่นอน และฝากเงินกับสหกรณ์สหกรณ์การเกษตรฯ ได้เข้ามามีบทบาทต่อสมาชิก คือ 1. เป็นแหล่งเงินทุนให้กับสมาชิกเพื่อสร้างโรงเรือนในการปลูกพืชผักและผลไม้เมืองหนาว 2. เป็นแหล่งรับซื้อผลผลิตให้กับสมาชิก นอกจากนั้นสมาชิกสหกรณ์บางส่วนยังมีการปลูกพืชผักชนิดอื่นๆ เช่น มะเขือเทศ กระเทียมและหอมแดง โดยมีการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางที่จะเข้ามารับซื้อในพื้นที่ ซึ่งจากการสำรวจทำให้ทราบว่าสมาชิกสหกรณ์กลุ่มนี้มีความเสี่ยงจากการขาดทุนสูงกว่ากลุ่มที่ขายผลผลิตให้กับสหกรณ์ เนื่องจากไม่สามารถต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลางได้และมีค่าใช้จ่ายจากการซื้อปัจจัยการผลิตสูง ทำให้บางรายไม่มีความสามารถในการชำระหนี้ ส่งผลทำให้มีปริมาณหนี้เพิ่มขึ้น จึงสามารถสรุปข้อดีและข้อเสนอแนะที่ได้จากการสำรวจข้อมูลสมาชิกโครงการหลวงแม่โจ้ จำกัด ดังนี้

ข้อดี

- สหกรณ์จะมีการวางแผนด้านการผลิตและบริการจำหน่ายปัจจัยการผลิตให้แก่สมาชิก ทำให้มีผลผลิตจำหน่ายให้กับสหกรณ์โครงการหลวงอย่างต่อเนื่อง และมีต้นทุนจากการซื้อปัจจัยการผลิตไม่สูงมาก
- สมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่ได้รับการอบรมทางการเกษตรอย่างต่อเนื่อง
- สมาชิกสหกรณ์สามารถจำหน่ายผลผลิตให้แก่สหกรณ์ได้ตลอดทั้งปี ไม่มีต้นทุนด้านการขนส่ง และได้รับราคาที่เป็นธรรม
- สมาชิกมีแหล่งกักเก็บเงินเพื่อใช้ในการลงทุนเพื่อทำการเกษตร

ข้อเสนอแนะ

- สหกรณ์หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมและให้การศึกษาแก่สมาชิก เนื่องจากสมาชิกสหกรณ์ที่ไม่ได้รับการศึกษายังมีสัดส่วนค่อนข้างสูง
- ควรมีการควบคุมไม่ให้มีการบุกรุกพื้นที่เพื่อทำการเกษตรเพิ่มเติม
- ควรมีการพัฒนาระบบน้ำเพื่อการเกษตรให้สามารถใช้ได้อย่างเพียงพอตลอดปี

รายการอ้างอิง (References)

- คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2548). รายงานฉบับสมบูรณ์ สภาวะเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ปี พ.ศ.2548. (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มูลนิธิโครงการหลวง. (2555). ข้อมูลองค์กร. สืบค้น 25 สิงหาคม 2559, จาก <http://www.royalprojectthailand.com/about>.
- รังสรรค์ เครือคำ. (2554). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาการเกษตรยั่งยืนบนพื้นที่สูงในโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่. สืบค้น 25 สิงหาคม 2559, จาก <http://royalprojectthailand.com/maetho>.
- สมศักดิ์ สายพิณ. (2551). การพัฒนาสหกรณ์การเกษตรโครงการหลวง กรณีศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างสหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงดอยอินทนนท์ และสหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงตีนตก (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่. (2555). รายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2555. สืบค้น 14 กันยายน 2559, จาก <http://webhost.cpd.go.th/cmcoop/download/report%202555/13.pdf>.
- การพัฒนาสหกรณ์ในพื้นที่โครงการหลวง 51 แห่ง. หนังสือพิมพ์บ้านเมือง. (2558). สืบค้น 2 กันยายน 2559, จาก <http://www.banmuang.co.th/news/bangkok/34244>.